

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ
& ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ Δ/ΝΣΗ
Π/ΘΜΙΑΣ & Δ/ΘΜΙΑΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ
ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ
ΚΡΗΤΗΣ
(ΠΕ.Κ.Ε.Σ. ΚΡΗΤΗΣ)

Ταχ. Δ/ση: Ρολέν 4
Ταχ. Κώδικας: 713 05 ΗΡΑΚΛΕΙΟ
Πληροφορίες: Βασιλεία Καλοκύρη
Τηλ.: 2810 24 64 00 -
2810 24 68 60
κιν.: 697 99 30 724
E-mail: pekeskritis@sch.gr
E-mail προσωπ.: kalokyri@sch.gr

Ηράκλειο, 14-2-2019

Αρ. Πρωτ.: Φ.2 /315

ΠΡΟΣ:

- Διευθύνσεις Σχολείων Δ.Ε.
Ηρακλείου Φιλολόγων επιστημονικής
αρμοδιότητας ΣΕΕ ΠΕ02 Β.
Καλοκύρη
- Φιλολόγους Σχολείων Δ.Ε.
Ηρακλείου αρμοδιότητας (*ενημέρωση
διαμέσου των Δ/νσεων των Σχολείων*)
- Υπευθύνους ΣΚΑΕ και Φιλολόγους
Ενισχυτικής Διδασκαλίας των
Σ.Κ.Α.Ε. Ηρακλείου
(*ενημέρωση των Φιλολόγων
Ενισχυτικής Διδασκαλίας στα ΣΚΑΕ
Ηρακλείου διαμέσου των Υπευθύνων
των Σ.Κ.Α.Ε.*)

ΚΟΙΝ:

1. ΠΔΕ Κρήτης
2. Δ/ση Δ/θμιας Εκπ/σης Ηρακλείου

Θέμα: Διδακτικό υλικό. Ασκήσεις και Διδακτικές προτάσεις για τη διδασκαλία της στίξης σε Γυμνάσιο, Λύκειο και τμήματα Ενισχυτικής Διδασκαλίας.

Αγαπητοί/-τές Συνάδελφοι,

Όπως γνωρίζουμε, η γνώση και οι δεξιότητες εφαρμογής της στίξης στον γραπτό λόγο αποτελούν βασικούς διδακτικούς στόχους στο πλαίσιο της διδασκαλίας της Νεοελληνικής Γλώσσας σε Γυμνάσιο και Λύκειο, σύμφωνα με τα αναλυτικά προγράμματα και τον τρόπο αξιολόγησης των μαθητών/τριών (βλ. ασκήσεις για τη δομή και τη γλώσσα, στα ζητούμενα αξιολόγησης στις γραπτές εξετάσεις). Ακόμη, η εξοικείωση των μαθητών/τριών με τη χρήση στίξης στον χωρισμό προτάσεων και γενικότερα στον γραπτό λόγο αποτελεί βασικό ζητούμενο στα τμήματα Ενισχυτικής Διδασκαλίας στα Σ.Κ.Α.Ε., σε ανταπόκριση προς την κάλυψη γνωστικών ελλειμμάτων.

Στο πνεύμα αυτών των στόχων, σας αποστέλλω υλικό που έχω συνθέσει και που μπορείτε να αξιοποιήσετε στις τάξεις σας, προσαρμόζοντάς το, ενδεχομένως, κατά περίπτωση. Στο υλικό αυτό θα βρείτε ασκήσεις προς εφαρμογή (με αξιοποίηση/αναφορές σε ύλη σχολικών εγχειριδίων κ.ά.) αλλά και διδακτικές προτάσεις μου για τη διδασκαλία της στίξης.

Σημειώνω ότι σε ανταπόκριση προς τις ανάγκες των μαθητών, χρειάζεται να εντάξουμε ως βασικό διδακτικό στόχο τη διδασκαλία της στίξης, πέρα από τα σημεία όπου ρητά υπάρχει προγραμματισμός στην ύλη! Εξάλλου, τους βασικούς στόχους επιδιώκουμε να τους καλύπτουμε επανερχόμενοι και αξιοποιώντας ευκαιρίες σε διασύνδεση με το «μάθημα» ή και... δημιουργώντας ευκαιρίες για διδασκαλία, εμπέδωση, εξάσκηση κλπ.

Για διευκόλυνση, το υλικό παρατίθεται στην επόμενη σελίδα.

Με τιμή,

Η Συντονίστρια Εκπαιδευτικού έργου
κλάδου ΠΕ02 Φιλολόγων

Βασιλεία (Λιάνα) Καλοκύρη

Εσωτερική διανομή: 1.Οργανωτική Συντονίστρια ΠΕ.Κ.Ε.Σ. Κρήτης

Σχεδιασμός διδακτικών προτάσεων για τη διδασκαλία της στίξης –
επιμέλεια σύνθεσης ασκήσεων και παραδειγμάτων.
Λιάνα Καλοκύρη, Συντονίστρια Εκπ/κού Έργου ΠΕ02 - ΠΕΚΕΣ
Κρήτης.
Σχ. έτος 2018-19.

Μέρος Α΄

Η ΣΤΙΞΗ: Η ΑΝΑΣΑ ΚΑΙ ΤΟ ΧΡΩΜΑ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ...

Βασικά στοιχεία για τη στίξη μέσα από ασκήσεις- παραδείγματα

Τελεία

Χωρίστε το παρακάτω κείμενο σε περιόδους ή προτάσεις βάζοντας τελεία όπου χρειάζεται.

Το τρενάκι του Πηλίου πηγαίνει αργά σαν να βγήκε περίπατο για τη δική του ευχαρίστηση στους μικρούς σταθμούς ξαποσταίνει λίγο ο μοναδικός υπάλληλος του τρένου παίρνει παραγγελίας και καλάθια για τον επόμενο σταθμό σε μερικές στάσεις του οι ρομαντικοί ταξιδιώτες κατεβαίνουν για να κόψουν λουλούδια και άλλοι παραγγέλνουν καφέ το τρένο δίνει καιρό σε όλους (Διασκευή από Κείμενο 7, σελ.157 του βιβλίου Νεοελληνικής Γλώσσας Α΄ Γυμνασίου)

Διαλέξτε το σωστό, βάζοντας στο σωστό κουτάκι

Τελεία βάζουμε για να αποδώσουμε στο γραπτό λόγο

- Μεγάλο σταμάτημα φωνής
- Μικρό σταμάτημα φωνής
- Καθόλου σταμάτημα φωνής

Κόμμα

Βάλτε κόμμα όπου χρειάζεται στις παρακάτω προτάσεις ή περιόδους.

1. Βασικά συστατικά της συνταγής είναι το αλεύρι τα αυγά το βούτυρο η ζάχαρη και το γιαούρτι.
2. Έχει ταξιδέψει στη Βιέννη το Παρίσι το Λονδίνο τη Ρώμη τη Νέα Υόρκη και το Τόκιο.
3. Γιάννη έλα να σου πω.
4. Καλημέρα μανούλα. Καλημέρα Κώστα. Καλημέρα σε όλους.
5. Πηγαίνει στη δουλειά το πρωί επιστρέφει αργά το βράδυ σπίτι του.
6. Κάνει μπάνιο αλλάζει τρώει το βραδινό του διαβάζει εφημερίδα ή βλέπει ειδήσεις στην τηλεόραση και πηγαίνει για ύπνο.
7. Θέλει να ρωτήσει το δάσκαλο για όσα δεν κατάλαβε αλλά φοβάται μήπως οι συμμαθητές του τον κοροϊδέσουν.
8. Είναι έξυπνος αλλά εγωιστής και γι' αυτό δεν είναι αγαπητός στις παρέες.
[Ποια η διαφορά στη σύνδεση με το «αλλά» στις περιπτώσεις 7 και 8; Τι συμπέρασμα βγάζουμε για το κόμμα στη χρήση του «αλλά»;]
9. Όταν κατηγορίζεις την Ερμού έχεις όλη την πόλη μπροστά σου.
[Η πρόταση που αρχίζει με το «όταν» φανερώνει.....]
10. Θύμωσε επειδή ο Γιάννης αποφάσισε να φύγει.
[Η πρόταση που αρχίζει με το «επειδή» φανερώνει.....]
11. Αποφάσισε να μελετά περισσότερο γιατί θέλει να βελτιώσει τη βαθμολογία του στα μαθήματα.
12. «-Κάτσε αφού ήρθες!»

13. Μιλά πολύ σιγά ώστε μόλις ακούγεται.. [Η πρόταση που αρχίζει με το «ώστε» φανερώνει.....]
14. Αν πάτε στη Μυτιλήνη θα περάσετε ωραία. [Η πρόταση που αρχίζει με το «αν» φανερώνει.....]
15. Δεν αφήνει τον τόπο του αν και περνάει δύσκολα. [Η πρόταση που αρχίζει με το «αν και» φανερώνει.....]
16. Ο άνθρωπος που φοράει το πράσινο παλτό είναι ο θεός μου.
[Για να καταλάβουμε για ποιον άνθρωπο μιλάει ο ομιλητής είναι απαραίτητος ο προσδιορισμός «που φοράει το πράσινο παλτό»;..... Συμπέρασμα: Χωρίζουμε με κόμμα πρόταση που αρχίζει με «που» όταν είναι απαραίτητη σαν προσδιορισμός για τη λέξη στην οποία αναφέρεται;.....]
17. Η Δήμος διαθέτει μια ευφάνταστη κουζίνα που είναι γνωστή από την αρχαιότητα.
[Ποια η διαφορά των «που» στις περιπτώσεις 16 και 17; Είναι και στις δυο περιπτώσεις απαραίτητο συμπλήρωμα οι προσδιορισμοί-προτάσεις με «που» για να καταλάβουμε σε ποιον άνθρωπο και σε ποια κουζίνα αναφερόμαστε;]
18. Λέγεται ότι θα έρθουν νέοι καθηγητές.
19. Είδα ότι όλοι τον περίμεναν.
20. Ρώτησα τι ήθελε.
21. Τα καράβια έρχονταν (για) να φορτώσουν ξυλεία.
[Τι παρατηρούμε; Μπαίνει κόμμα μεταξύ των προτάσεων στις περιπτώσεις 16, 17, 18, 19; Γιατί;] 1

(Διαλέξτε τα σωστά βάζοντας στο κατάλληλο κουτάκι:)

Συμπεράσματα: Βάζουμε κόμμα

- Για να χωρίσουμε λέξεις ή φράσεις ασύνδετες
- Για να χωρίσουμε όμοιες προτάσεις στο ασύνδετο σχήμα
- Για να χωρίσουμε την κλητική (προσφώνηση) από την υπόλοιπη πρόταση.
- Για να χωρίσουμε προτάσεις που φανερώνουν χρόνο, αιτία, αποτέλεσμα, υπόθεση, εναντίωση
- Στο τέλος μιας περιόδου.
- Για να χωρίσουμε το υποκείμενο ή το αντικείμενο από το ρήμα της περιόδου.

Το θαυμαστικό

Βάλτε θαυμαστικό όπου χρειάζεται και εντοπίστε τι εκφράζει, τι αποδίδει.

1. «Μα είναι καταπληκτικό. Γράφω σαράντα ολόκληρα χρόνια και δεν έχω βάλει ούτε μια φορά θαυμαστικό. Χμ... Μου κάνει πραγματικά εντύπωση.»
2. «Για κοίτα. Για κοίτα. Το μωρό μας μεγάλωσε. Πάει Γυμνάσιο και εγώ ακόμη τη θεωρώ μικρούλα....»
3. Πόσο αργά κυλάει ο χρόνος, όταν δεν έχει κανείς τι να κάνει.
4. Σταυροκοπήθηκε έκπληκτος και είπε: «Μέγας είσαι Κύριε »
5. «Μα είναι φοβερό. Κανείς δεν ενδιαφέρεται να καθαρίσει αυτή την αίθουσα.»

Άνω και κάτω τελεία

Βάλτε άνω και κάτω τελεία και κόμμα όπου χρειάζεται.

1. Ο κήπος την άνοιξη είναι γεμάτος λουλουδία τριαντάφυλλα γαρύφαλλα γεράνια γιασεμί.

2. Είδα όλο το σπίτι τα υπνοδωμάτια τα λουτρά την κουζίνα το σαλόνι την τραπεζαρία.
3. Όλοι σε περιμένουν ο πατέρας η μάνα τα αδέρφια οι συγγενείς.
4. Έφερε πολλά δώρα κούκλες αυτοκίνητα μπάλες βιβλία επιτραπέζια παιχνίδια.

Μέρος Β΄.

Η ΣΤΙΞΗ. ΔΥΟ ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ. (κατά περίπτωση προσαρμόζουμε...)

ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ ΠΕΔΙΟ - ΣΤΟΧΟΣ	ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΣΚΗΣΕΙΣ
Στίξη	<p>ΣΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ: Π.χ. από το βιβλίο ασκήσεων Α΄ Γυμνασίου του μαθητή.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Από κείμενα ΚΝΕΛ ή άλλα λογοτεχνικά ■ Από άρθρα από τον τύπο ή το διαδίκτυο <p>Στο ΛΥΚΕΙΟ</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Γλωσσικές Ασκήσεις για το Ενιαίο Λύκειο, σ. 161-167 (έκδοση 2018). 2. Νέα Λογομάθεια, Περί Γλώσσας – Εισαγωγή, τόμος 1, σελ. 125-132

ΤΑ ΣΥΧΝΟΤΕΡΑ ΣΗΜΕΙΑ ΣΤΙΞΗΣ Τελεία, άνω τελεία, κόμμα, ερωτηματικό, θαυμαστικό

ΤΑ ΛΙΓΟΤΕΡΟ ΣΥΧΝΑ: διπλή τελεία, παρένθεση, εισαγωγικά, αποσιωπητικά, παύλα, διπλή παύλα.

Α. Ενδεικτική διδακτική πορεία:

1. Αφόρμηση - Εισαγωγή στον προβληματισμό:

1.α. Διαβάζουμε κείμενο μέσα από το οποίο αναδεικνύεται ότι η στίξη είναι πράγματι η ανάσα και το χρώμα του κειμένου. Οι μαθητές το ακούν, χωρίς να το βλέπουν. Καλό είναι το κείμενο να ενδιαφέρει πολύ και να αρέσει στους μαθητές, ανάλογα με την ηλικία τους. (Εναλλακτικά: δραματοποιημένη ανάγνωση από μαθητές, ιδίως σε διαλογικά μέρη) = εξάσκηση σε κατανόηση προφορικού λόγου. Ρωτάμε τι τους συγκίνησε, τι τους βοήθησε να καταλάβουν το ύφος του κειμένου κλπ, ώστε να προσεγγίσουν τον προβληματισμό για τη στίξη.

1.β. με καταιγισμό ιδεών αναγράφουμε στον πίνακα τα σημεία στίξης.

2. Ανάλυση – Ανακαλυπτική μάθηση:

2.α. δίνουμε στους μαθητές ανά ομάδες φωτοτυπία με το κείμενο (ή απόσπασμά του) που άκουσαν προηγουμένως αλλά χωρίς τη στίξη του σημειωμένη και τους καλούμε να βάλουν στίξη, για να δώσουν οι ίδιοι «την ανάσα και το χρώμα του κειμένου»: **Συνδέουμε, δηλαδή, τη στίξη πρώτα-πρώτα με τη λειτουργικότητά της όχι με κανόνες γραμματικής/εκμάθησής της.**

2.β. Ανταλλάσσουμε μεταξύ των ομάδων τις φωτοτυπίες με τη σημειωμένη από την ομάδα στίξη. Κάθε ομάδα καλείται να δει αν συμφωνεί ή να διορθώσει με

διαφορετικού χρώματος στυλό τη στίξη που σημείωσε η άλλη ομάδα την πρώτη φορά.

2.γ. Σχολιάζουμε-αιτιολογούμε στην ολομέλεια τις επιλογές και συνδέουμε τη στίξη με τη σημασία/ το ύφος που δημιουργεί. Παράλληλα, έχοντας στην τάξη τα βιβλία Γραμματικής (Νέα Λογομάθεια ή τόμο 1 Περί Γλώσσας ή τη Γραμματική της Νέας Ελληνικής Γλώσσας ή άλλα βιβλία γραμματικής/ αναφοράς ως προς τη στίξη) ή φωτοτυπίες από βιβλίο αναφοράς/γραμματικής ή προτζέκτορα μαθαίνουμε τη χρήση των σημείων στίξης, ιδιαιτέρως του κόμματος στις δευτερεύουσες προτάσεις, (δηλαδή μαθαίνουμε τους κανόνες μέσω των ασκήσεων και με «έρευνα» στα σχετικά βιβλία αναφοράς)

2.δ. Αξιολογούμε τις διαφορετικές εκδοχές στίξης που έδωσαν οι ομάδες για το ίδιο κείμενο, για να αναζητήσουμε ποια είναι η «σωστή για την περίπτωση στίξη», λαμβάνοντας υπόψη το νόημα και τη λειτουργικότητα των σημείων στίξης. Σχολιάζουμε πόσο αλλάζει το νόημα πολλές φορές όταν αλλάξει η στίξη.

2.ε. Καλό είναι να δώσουμε στο τέλος μια φωτοτυπία του κειμένου που επεξεργαστήκαμε ανά ομάδες, ώστε να μπορούν οι μαθητές να συγκρίνουν με ακρίβεια τη δική τους «εκδοχή στίξης» με αυτήν του κειμένου.

3. Επέκταση και Εμπέδωση:

3.1. Σε επόμενες διδακτικές ώρες συνεχίζουμε με ασκήσεις επιλογής από τα εγχειρίδια Νεοελληνικής Γλώσσας και Λογοτεχνίας αλλά και με ασκήσεις που διαμορφώσαμε εμείς από άλλα βιβλία.

4. Ανασύνθεση – Συμπεράσματα α) για τη χρησιμότητα/λειτουργικότητα των σημείων στίξης (καλό είναι τα συμπεράσματα να δίνονται από τους μαθητές μέσα από παραδείγματα που δουλέψαμε) και β) για τη χρήση του κόμματος κυρίως, με βάση την υπόταξη και τις δευτερεύουσες προτάσεις (συνδυασμός με βιβλία αναφοράς/γραμματικές/συντακτικά).

B. Ενδεικτική διδακτική πορεία (για τμήμα με χαμηλές επιδόσεις)

1.α. Διαβάζουμε κείμενο μέσα από το οποίο φροντίζουμε με την κατάλληλη χροιά να αναδεικνύεται ότι η στίξη είναι πράγματι η ανάσα και το χρώμα του κειμένου. Οι μαθητές το ακούν και το βλέπουν σε φωτοτυπία. Καλό είναι το κείμενο να τους ενδιαφέρει πολύ και να τους αρέσει, ανάλογα με την ηλικία τους. (Εναλλακτικά: δραματοποιημένη ανάγνωση από μαθητές, ιδίως σε διαλογικά μέρη). Ρωτάμε τι τους συγκίνησε, τι τους βοήθησε να καταλάβουν το ύφος του κειμένου κλπ, ώστε να προσεγγίσουν τον προβληματισμό για τη στίξη.

1.β. Κάτω από το κείμενο, δίνουμε ερωτήσεις σχετικά με το

- ❖ Το νόημα βασικού τμήματος του κειμένου (κατανόηση γραπτού λόγου), σχετίζοντάς το με τη στίξη.

Π.χ.

Τι προσφέρει ο διάλογος και πώς «σηματοδοτείται» («σημειώνεται») μέσα στο κείμενο;

Βρείτε τι ύφος δημιουργείται με αυτές τις ασύνδετες μεταξύ τους λέξεις (ασύνδετο σχήμα) και εντοπίστε τη στίξη που δημιουργεί το ασύνδετο αυτό.

- ❖ Την εξήγηση της χρήσης των κομμάτων ενός αποσπάσματος
- ❖ Την εξήγηση γενικότερα των σημείων στίξης ενός αποσπάσματος.

(παράδειγμα Τετράδιο εργασιών Α΄ τεύχους Γυμν. Νεοελλην Γλώσσας, σ. 78, κειμ.5)

Οι ερωτήσεις μπορεί να απαντηθούν από ομάδες (π.χ. ακόμη και μία ερώτηση ανά ομάδα, για εξοικονόμηση χρόνου)

1.γ. Σχολιασμός- απαντήσεις στην ολομέλεια

2. Προχωράμε σε κλιμακούμενης δυσκολίας ασκήσεις, δηλ. κείμενα όπου οι μαθητές καλούνται να βάλουν στίξη (πάλι σε ομάδες ή στην ολομέλεια, με ερώτηση- απάντηση), έχοντας ήδη σε πρώτη φάση επεξεργαστεί (με ανακαλυπτική μάθηση) κείμενο με στίξη «έτοιμη». Χρησιμοποιούμε παράλληλα βιβλία αναφοράς/γραμματικής/ Νέα Λογομάθεια, Περί Γλώσσας – Εισαγωγή, τόμος 1, σελ. 125-132, για να δουν οι μαθητές το «πώς» και το «γιατί» βάζουμε τη στίξη -και ιδιαίτερα το κόμμα (δηλ. ανατρέχουν σε «κανόνες» στίξης μέσα από παραδείγματα των βιβλίων γραμματικής/σύνταξης/περί γλώσσας).

4. Χρησιμοποιούμε ασκήσεις π.χ. από τη Νέα Λογομάθεια για τη στίξη και για τις δευτερεύουσες προτάσεις καθώς και από το βιβλίο Γλωσσικές ασκήσεις για το γενικό Λύκειο.
5. Κλείνουμε με ανασκόπηση-συμπεράσματα (μέσα από παραδείγματα που μελετήσαμε).

*Καλή έμπνευση και καλή επιτυχία στη σύνθεση διδακτικού υλικού, Συνάδελφοι.
Κι ας θυμηθούμε ότι η συνεργασία μεταξύ μας εξοικονομεί κόπο και χρόνο και μας
δίνει τη χαρά της συντροφικής δουλειάς...
Σας προτείνω να εφαρμόσουμε νέες πρακτικές «ομαδοσυνεργατικής» παραγωγής
διδακτικού υλικού ...
Α.Κ.*

